

УДК 342.33

*В. В. Сухонос (мол.), професор кафедри державно-правових дисциплін
ДВНЗ «УАБС НБУ», доктор юридичних наук, доцент*

ПОДІЛ ВЛАДИ: ТЕОРІЯ І ПРИНЦИП (АНАЛІЗ СТРУКТУРНОГО ТА ФУНКЦІОНАЛЬНОГО АСПЕКТІВ)

Стаття присвячена актуальній темі поділу влади. Зокрема, розглядаються питання теорії поділу влади та проблематика його трансформації в умовах України.

Ключові слова: поділ влади, теорія поділу влади, парламент, уряд, глава держави, суд, прокуратура.

Постановка проблеми. Розвиток сучасної юриспруденції порушує низку складних питань як теоретичного, так і практичного характеру, що не лише пов'язані із процесами правового регулювання найважливіших суспільних відносин, але й мають значення для функціонування й розвитку різного роду державно-правових інститутів, які покликані забезпечити стабільний поступ України як демократичної та соціально-правової держави. У цьому контексті важливим предметом наукових досліджень стають процеси організації та функціонування державної влади, її гілок та органів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні засади, напрямки і тенденції розвитку окремих державно-правових інститутів вже стали об'єктом дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних досліджень, про що свідчить низка монографічних досліджень, конференцій, наукових семінарів та «круглих столів» протягом останніх років. Різні аспекти організації державної влади досліджували вітчизняні вчені Н. Прозорова, С. Серьогіна, В. Скрипнюк, О. Скрипнюк та ін. Серед теоретиків західного зарубіжжя гносеологічні, онтологічні та інші проблеми функціонування державної влади досліджували такі відомі вчені як Р. Агранофф, Л. Готроп, С. Валанзуала, Т. С. Кілер та ін.

Невирішені раніше частини проблеми. У пострадянській юридичній науковій літературі все ще існує прогалина, пов'язана із теоретичним осмисленням принципу поділу влади в умовах проведення в Україні конституційної реформи.

Мета статті. З огляду на вищезазначене мета нашого дослідження полягатиме у надолуженні цієї прогалини і висвітленні тих проблем, які постають перед Україною в сучасних умовах реформування вітчизняного Основного закону.

Для реалізації цієї мети слід вирішити наступні взаємопов'язані дослідницькі завдання: по-перше, загалом охарактеризувати принцип поділу влади; по-друге, на основі праць основоположників загалом охарактеризувати теорію поділу влади; по-третє, охарактеризувати основні моделі поділу влади; по-четверте, дослідити взаємозв'язок структурного та функціонального аспектів поділу влади на прикладі України.

Виклад основного матеріалу. Якщо влада – це здатність і можливість суб'єкта влади нав'язувати свою волю об'єкту влади, то державна влада – це здатність і можливість держави нав'язувати свою волю об'єкту державної влади.

В Україні, згідно ч. І статті 6 Конституції, державна влада «здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу і судову»¹.

Витоки такого поділу влади слід шукати в першоджерелах класиків політичної філософії: Аристотеля, Дж. Лока, Ш. Л. Монтеск'є, І. Канта та ін. Так, зокрема, Аристотель у своєму творі «Політика» зазначав: «У будь-якому державному устрої... основних частин три... Ось ці три частини: перша – законодорадчий орган, що розглядає справи держави, друга – посади (які саме повинні бути посади, чим вони повинні займатися, яким повинен бути порядок їх формування), третя – судові органи»².

---

¹ Конституція України : за станом на 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

Фактично, Аристотель вивів так званий структурний поділ влади, коли законодавча, виконавча і судова влада вручаються відповідним органам (структурам).

Проте, окрім структурного поділу, може існувати й функціональний.

Зокрема видатний англійський філософ Джон Лок у своїй праці «Два трактати про врядування» одним з перших філософів епохи ранніх буржуазних революцій висунув ідею функціонального поділу влади на три гілки: законодавчу, виконавчу і федеративну: «Законодавча влада – це та влада, яка має право вказувати, як застосовувати силу спільнотворення для збереження спільноти і її членів. Але через те, що закони, які повинні постійно виконуватись, чинність яких має бути постійною, можуть створюватись за короткий час, то немає потреби, щоб законодавчий орган існував повсякчас, тоді, коли йому нічого робити... Але через те що закони, які створюються один раз і за короткий термін, мають постійну та незмінну силу і потребують неперервного виконання або нагляду за цим виконанням, необхідно, щоб завжди існувала влада, яка б наглядала за виконанням створених і чинних законів. З цієї причини законодавчу і виконавчу влади часто доводиться розділяти»³. Що ж до федеративної влади, то під нею філософ розумів використання «права війни та миру»⁴.

Ще далі у цьому плані пішов видатний французький мислитель Шарль Луї Монтеск'є. Так, у своєму трактаті «Про дух законів», філософ пише: «Щоб не було можливості зловживати владою, необхідним є такий стан речей, за якого різні влади могли б взаємно стримувати одна одну... У кожній державі є три види влади: влада законодавча, влада виконавча, що відає питаннями міжнародного

---

² Аристотель. Політика / Аристотель; пер. с древнегреч. С.А. Жебелева под ред. А.И. Доватура // Аристотель. Соч.: В 4 т. / Аристотель. – М.: Мысль, 1975 – 1983. – Т. 4: Никомахова етика; Большая етика; Політика; Поетика. – 1983. – С. 514–515. – (Філософське насліддя; т. 90).

³ Лок Джон. Два трактати про врядування / Джон Лок ; [пер. з англ. О. Терех, Р. Димирець]. – К. : Основи, 2001. – С. 207.

⁴ Там само. – С. 208.

права, і влада виконавча, що відає питаннями права громадянського. В силу першої влади державець або установа створює закони, постійні чи тимчасові, та відмінняє або ж виправляє існуючі закони. В силу другої влади він оголошує війну або укладає мир, надсилає чи приймає послів, забезпечує безпеку, запобігає нашествиям. В силу третьої влади він карає злочини та вирішує зіткнення приватних осіб. Останню владу можна назвати судовою, а другу – просто виконавчою владою держави»⁵. Як ми бачимо, філософ жодним чином не виділяв суди в якості окремої гілки влади: з його точки зору судова влада – це та частина виконавчої влади, що відає питаннями громадянського права, себто внутрішньої політики, тоді як виконавча влада є тією частиною виконавчої влади, що відає питаннями міжнародного права, тобто зовнішньої політики. Фактично, в цьому Монтеस्क'є перекликається із Локком: вони обидва виділяли законодавчу владу. Щодо виконавчої влади, то виконавча влада Монтеस्क'є – це федеративна влада Лока, а виконавча влада Лока – це судова влада Монтеस्क'є.

Фактично і Лок, і Монтеस्क'є, по суті, говорять про відокремлення законодавчої та виконавчої влади одна від одної. Той факт, що Монтеस्क'є говорить про існування судової влади, а Лок – федеративної, нічого не доводить, адже ці гілки влади є складовими частинами виконавчої влади. Як писав з цього приводу відомий філософ О. Зинов'єв: «Вищий чи центральний орган держави західної цивілізації утворюють законодавчі представницькі збори та виконавча влада... Це другий великий поділ влади в історії людства»⁶.

Утім далеко не всі дослідники погоджуються з ідеями Монтеस्क'є. Зокрема, відомий апологет російського монархізму Л. Тихомиров визнавав теорію Монтеस्क'є шкідливою⁷. З гострою критикою означеної теорії виступав відомий дореволюційний російський юрист В. Гессен, що визначав її як помилкову, адже

---

⁵ Монтеस्कье Ш. Л. О духе законов / Ш. Л. Монтеस्कье // Монтеस्कье Ш. Л. Избранные произведения / [пер. с франц. ; ред. М. П. Баскин]. – М. : Ин-т философии АН СССР, 1955. – С. 289–290.

⁶ Зиновьев А. А. На пути к сверхобществу / Зиновьев А. А. – М. : Центрполиграф, 2000. – С. 316, 318.

вона суперечить вимогам елементарної логіки: «Тріада влад Монтеस्क'є опирається не на один, а на два один від одного відмінних принципи: формальному – при відокремленні законодавчої влади від урядової – та матеріальному – при відокремленні судової влади від тієї та іншої. Одним і тим же терміном – терміном відокремлення влад – визначаються явища різного порядку: відокремлення органів законодавчої та урядової влади та відокремлення функції влади судової від функції інших влад»⁸.

Складається враження, що В. Гессен сам не читав Монтеस्क'є, а лише чув про те, що французький філософ запропонував поділ влади на законодавчу, виконавчу і судову, адже, фактично він не говорив про відокремлення судів як окремої гілки влади. Як вже наголошувалося вище: судова влада Монтеस्क'є була частиною виконавчої влади.

Нажаль, притаманний Локу функціональний поділ влади не був дотриманий видатним французом: від доповнив його структурним. І якщо законодавча влада, за Монтеस्क'є, повинна належати двопалатному парламенту (зібрання знатних та зібрання народних представників), то «виконавча влада повинна зосереджуватись в руках монарха, так як цей бік правління, що майже завжди потребує швидких дій, краще виконується одним, аніж багатьма»⁹.

Погляди Монтеस्क'є поділяв і основоположник німецького лібералізму Імануїл Кант. Зокрема, у своїй праці «Метафізика чеснот» він писав: «У кожній державі існує три влади, тобто загальним чином об'єднана воля в трьох особах (*trias politica*): верховна влада (суверенітет) в особі законодавця, виконавча влада в

---

⁷ Тихомиров Л. А. Монархическая государственность / Тихомиров Л. А. – М. : Айрис-Пресс, 2006. – С. 33.

⁸ Гессен В. М. Основы конституционного права [Электронный ресурс] / В. М. Гессен. – Петроград : Право, 1918. – Режим доступа : http://constitution.garant.ru/DOC_5048630.htm#sub_para_N_99299.

⁹ Монтеस्कье Ш. Л. Цит. праця. – С. 295.

особі правителя (правлячого згідно закону) та судова влада (присуджує кожному згідно закону) в особі судді»¹⁰.

Але найбільшого піку ідея структурного поділу влади була викладена в працях американських мислителів. Так, перший Голова Верховного Суду США Олександр Гамільтон, навіть визнаючи недоліки існуючих тоді республік, зазначав: «Принцип постійного поділу влади, а саме: запровадження законодавчих стримувань і противаг; заснування судів, в котрих судді зберігають свої посади, поки їхня поведінка є бездоганною; представництво народу у законодавчій владі через депутатів, обраних ними самими, – усе це або цілком є результатами нових відкриттів, або ж основний шлях до їхньої досконалості було пройдено у наші дні. Мова йде про засоби, причому потужні засоби, за допомогою яких можуть зберігатися переваги республіканської форми правління, а її ж недоліки – зменшуватись чи виключатися»¹¹.

Аналізуючи співвідношення одноосібної та колегіальної влади, О. Гамільтон писав: «Більше всіх прославлені ґрунтовністю суджень і справедливістю поглядів політики й державні діячі висловилися на користь одного президента і численних законодавчих зборів. Вони з повними на те підставами вважали дієздатність найнеобхіднішою якістю першого, найбільш придатною для одноосібної влади, і аналогічно розглядали численні законодавчі збори найбільш пристосованими для обговорень, держателем мудрості і найліпше розрахованими на завоювання довіри народу, забезпечення його привілеїв та інтересів»¹².

---

¹⁰ Кант І. Метафізика нравов / Иммануил Кант; [пер. с нем. С. Я. Шейнман-Топштейн, Ц. Г. Арзаканьяна] // Кант І. Сочинения : в 8 т. – М. : Чоро, 1994–1994. – Т. 6. – 1994. – С. 345.

¹¹ Гамильтон А. Записки Федералиста / Александр Гамильтон // Гамильтон А. Федералист № 9 / А. Гамильтон; [пер. с англ. Н. Яковлева] // Федералист. Политические эссе А. Гамильтона, Дж. Мэдисона и Дж. Джея / [Под общ. ред. и с предисл. Н.Н. Яковлева; коммент. О.Л. Степановой]. – М.: Прогресс–Литера, 1994. – С. 73.

Не меншу увагу мислитель приділив і судовій гілці влади: «При уважному розгляді становища різних гілок влади стає очевидним, що в уряді, де вони розділені, судова влада в силу своїх функцій завжди є найменш небезпечною для політичних прав, визначених конституцією, бо у цієї влади найменші можливості для їх порушення або ущемлення. Президент не лише розподіляє блага, але й тримає меч співтовариства. Законодавча влада не тільки розпоряджається скарбницею, але й встановлює правила, що визначають обов'язки і права кожного громадянина. З іншого ж боку, судова влада не має ніякого впливу ані на меч, ані на скарбницю, не має ані сили, ані багатства суспільства і не може приймати рішень, що тягнуть за собою активні дії. Можна справедливо констатувати, що ця влада не має ні сили, ні волі, а виносить тільки судження і врешті-решт залежить від допомоги виконавчої влади для втілення їх у життя.

Цей неупереджений погляд призводить до деяких важливих висновків. Стає абсолютно ясно, що судова влада слабша з-поміж трьох, вона ніколи не зможе успішно напасти на жодну з двох інших, і потрібно проявити найбільшу турботу, щоб дати їй можливість захиститися від них. Це однаково доводить, що, хоча в окремих випадках суди можуть утискати, від них ніколи не буде виходити загроза свободі народу, поки, як я розумію, судова влада по-справжньому відділена від законодавчої і виконавчої. Я згоден, що про свободу не може бути й мови, якщо судова влада не відділена від законодавчої і виконавчої влади. І це доводить, врешті-решт, що якщо свободі нічого побоюватися одинокої судової влади, то вона має всі підстави боятися союзу судової із будь-якою з двох інших влад, бо всі наслідки цього союзу позначаються у встановленні залежності першої від останньої, незважаючи на номінальний і удаваний поділ; при природній слабкості

---

12 Гамильтон А. Записки Федералиста / Александр Гамильтон // Гамильтон А. Федералист № 70 [69] / А. Гамильтон; [пер. с англ. Н. Яковлева] // Федералист. Политические эссе А. Гамильтона, Дж. Мэдисона и Дж. Джея / [Под общ. ред. и с предисл. Н.Н. Яковлева; коммент. О.Л. Степановой]. – М.: Прогресс–Литера, 1994. – С. 459.

судової влади вона постійно знаходиться в небезпеці підпорядкування, залякування або впливу рівних їй гілок влади»¹³.

Таким чином, саме в працях американських мислителів вперше почала розроблятися проблематика судової влади не як окремої частини виконавчої влади (як у Монтеस्क'є), а як влади спеціально створеної судової системи.

Утім, поділ влади на законодавчу, виконавчу та судову не вичерпує усього принципу поділу влади. Річ, утім, що, окрім американської моделі, котра й припускає зазначений поділ на три гілки, в Європі (перш за все – в Німеччині) закріпився принцип поділу влади на дві гілки: партійну та адміністративну¹⁴. Суд в європейських країнах є незалежною інституцією, що підкоряється лише закону, але він не є *владою*.

Щодо самої німецької системи поділу влади, то її особливістю, за словами англійського дослідника К. Дайсона є те, що розвиток німецької системи державної служби (адміністративна гілка влади) відбувається під керівним впливом політичних партій (партійна гілка влади)¹⁵.

Описуючи ж взаємодію партійної та адміністративної гілок влади, зокрема між політичним та адміністративним аспектами у діяльності органів виконавчої влади, американський політолог Марк Мур вказував на те, що у дещо спрощеному вигляді цей варіант поділу влади може бути представленим наступним чином: політики визначають завдання, а адміністратори їх професійно реалізують, спираючись на власні знання, досвід та навички управління¹⁶. При цьому, за

---

¹³ Там само. – С. 503–504.

¹⁴ Проблемы общей теории права и государства : учебник для вузов [Варламова Н. В., Соколова Н. С., Четвернин В. А. и др.]; под ред. В. С. Нерсесянца. – М. : НОРМА – ИНФРА-М, 1999. – С. 601.

¹⁵ Dyson K. Party, State and Bureaucracy in Western Germany / K. Dyson. – London : Beverly Hills, 1987. – P. 10–11

¹⁶ Moore M. H. Creating Public Value. Strategic Management in Government / Moore M. H. – Cambridge : Harvard University Press, 1995. – P. 32.

словами іншого американського дослідника Гала Рейні, спроби політиків втручатись у суто адміністративну діяльність без відповідних професійних навичок, як правило, сприяє зниженню рівня ефективності державного управління в цілому¹⁷.

Говорячи ж про співвідношення партійної та адміністративної влади у кадровій сфері, слід мати на увазі, що остання здебільшого знаходиться у підлеглому становищі, на чому, зокрема, наполягав американський дослідник Г. Флейзіг. Саме він виділив шість основних груп чиновників, котрі так чи інакше залежать від тиску партійної гілки влади: 1) Працівники, які можуть прийматися на роботу та звільнятися з неї згідно з рішеннями політика. Фактично ці працівники перебувають у найбільш тісному зв'язку з їхніми політичними роботодавцями, і тому виявляють найбільший ступінь залежності від політичного процесу. 2) Особи, чиє перебування на посаді потребує політичної конфірмації. 3) Особи, які можуть чи прийматися на роботу, чи звільнятися з неї за рішенням політиків, але політик може приймати лише одне з цих двох рішень. 4) Особи, які приймаються на роботу політиками на чітко визначений термін. 5) Особи, які приймаються на роботу на невизначений термін. 6) Особи, які працюють у структурі державної влади, але таким чином, що вони ані приймаються на роботу, ані звільняються з неї політиками¹⁸.

Фактично, на нашу думку праці німецьких дослідників перекликаються із творами Дж. Лока та Ш. Л. Монтеск'є: їхні законодавча влада, по суті перекликається із партійною владою М. Мура та інших, а виконавча (обидві складові) – із владою адміністративною.

---

¹⁷ Rainey H. G. *Understanding and Managing Public Organization* / Rainey H. G. – San Francisco : Jossey-Bass Publishers, 1991. – P. 8.

¹⁸ Fleisig H. *Bureaucracy and the Political Process* / H. Fleisig // *The new American State. Bureaucracies and Policies Since World War II* / [ed. by L. Galambos]. – Baltimore : The John Hopkins University Press, 1987. – P. 110–111.

В Азії ідеї поділу влади на три гілки висував видатний китайський мислитель та державно-політичний діяч доктор Сунь Ятсен. У своїй знаменитій праці «Конституція п'яти влад», він наводив відповідну схему, з якої було видно, що «...в руках імператора були зосереджені законодавча, судова і виконавча влада»¹⁹, тобто, фактично, мислитель не вбачав в китайській державі окремих гілок влади, на яких наголошували європейські філософи. Утім, навіть в напівдеспотичному Китаї, поряд із владою імператора, існували дві напівнезалежні гілки влади – екзаменаційна і контрольна: «...в Китаї також була своя конституція – поділ політичної влади на владу монарха, екзаменаційну та контрольну влади»²⁰.

Не можна також не згадати, що в українській політичній філософії також висловлювалися ідеї щодо поділу влади. Так, в знаменитій «Конституції Пилипа Орлика» закріплювалося: «Цій Генеральній Старшині, Полковникам і Генеральним радникам належить давати поради теперішньому ясновельможному Гетьману та його наступникам про цілісність батьківщини, про її загальне благо й про всі публічні справи. Без їхнього попереднього рішення і згоди, на власний розсуд (гетьмана) нічого не повинне ні починатися, ні вирішуватися, ні здійснюватися»²¹. Фактично, означене положення надавало Генеральній Раді впливати на публічні справи. Внаслідок же того, що цей орган мав суто представницький характер, можна припустити, що він, врешті-решт, міг би перетворитися на своєрідний парламент, хоча на момент свого укладення «Пакти

---

19 Сунь Ятсен. Конституція пяти властей / Сунь Ятсен ; [пер. с кит.] // Сунь Ятсен. Избранные произведения / [отв. ред. С. Л. Тихвинский]. – [2-е изд., исправ. и доп.]. – М. : Наука, 1985. – С. 649.

20 Там само.

21 Пакти й конституції законів та вольностей війська Запорізького між ясновельможним паном Пилипом Орликом, новообраним Гетьманом Війська Запорізького, та між старшиною, полковниками, а також названим Військом Запорізьким, прийняті публічною ухвалою обох сторін і підтвержені на вільних виборах встановленою присягою названим ясновельможним гетьманом, року Божого 1710, квітня 5, при Бандерах // Конституції і конституційні акти України. Історія і сучасність / [упоряд. І. О. Кресіна ; ред. Ю. С. Шемшученко]. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. – С. 18.

й конституції законів і вольностей Війська Запорозького» жодним чином не містили положень, які б надавали право Генеральній Раді видавати закони. Водночас, в «конституції» передбачалося: «Якщо ж однак, поза цими вищеназваними Генеральними радами з наперед визначеним терміном проведення виникне потреба у вирішенні, зміні чи виконанні якихось невідкладних справ, тоді Ясновельможний Гетьман наділяється певною свободою влади і впливу, щоб вирішувати такі справи за порадою Генеральної Старшини»²². Щодо питань правосуддя, то в «конституції» закріплювалося наступне: «Якщо хтось із Старшини, Полковників, Генеральних Радників, знатних козаків та всіх інших урядників, а також із рядових козаків учинить злочин, що шкодить Гетьманській честі, виявившись винним через нечестивий умисел або випадково, у такому разі подібних винуватців (злочину) не повинен карати сам Ясновельможний Гетьман із власної ініціативи і помсти, але таке правопорушення – і умисне, й випадкове – має підлягати (розгляду) Генерального Суду, який повинен винести рішення не поблажливе й не лицемірне, а таке, якому кожен мусить підкорятися, як переможений законом»²³.

Таким чином, як ми бачимо, у більшості мислителів функціональний поділ влади повністю поглинався структурним: законодавча влада надавалася законододорадчому органу (Аристотель), двопалатному парламенту (Ш. Л. Монтеск'є), законодавцю (І. Кант), законодавчим зборам (О. Гамільтон), Генеральній Раді (П. Орлик); виконавча – посадам (Аристотель), монархові (Ш. Л. Монтеск'є), правителям (І. Кант), президентів (О. Гамільтон), гетьманові (П. Орлик). Судова ж влада повинна була належати судам.

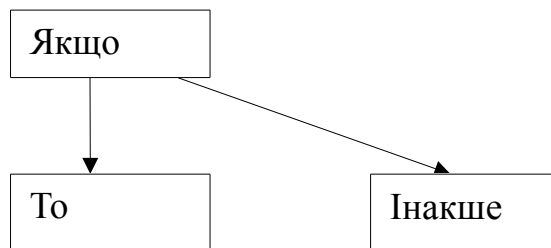
Означений структурний поділ влади зберігся й до наших днів. Так, Конституція України, як вже зазначалося вище, передбачає функціональний поділ державної влади на три гілки – законодавчу, виконавчу і судову. Такий поділ є

---

22 Там само. – С. 19.

23 Там само. – С. 20–21.

достатньо логічним у контексті інформатики, адже його можна уявити у вигляді алгоритму:

При цьому, положення «якщо» встановлюється законодавчою владою, «то» – виконавчою, «інакше» – судовою: «якщо» законодавча влада встановила певні правила, «то» їх потрібно виконувати, «інакше» порушника буде покарано.

За такого поділу не існує особливої потреби в доповненні «класичної тріади» якимись іншими гілками державної влади, наприклад, контрольною, на чому свого часу наголошували окремі науковці та політичні діячі²⁴. Однак, внаслідок того, що функціональний поділ державної влади в Конституції України було доповнено структурним, виникли численні проблеми із встановленням місця того чи іншого органу в системі органів державної влади.

Так, Конституція України закріпила: «Єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – Верховна Рада України», а «Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади». Проте, відразу виникає проблема віднесення до тієї чи іншої гілки влади Президента України, адже без його підпису законопроект за звичайних обставин ніколи не стане законом, тобто глава держави безпосередньо бере участь у законотворчості. Проте він це робить і опосередковано – через референдум, яким може бути змінено Основний закон держави – конституцію (п. 6 статті 106 Конституції). З іншого боку віднесення Президента України до виконавчої гілки влади відразу піднімає питання про його право скасовувати акти Кабінету Міністрів (п. 16 статті 106), незважаючи на те, що саме останній є найвищим органом виконавчої влади. І хоча, на нашу думку,

---

²⁴ Малишко М. І. Конституція Української Народної Республіки (України – України – Русинії). Альтернативний і перспективний народний варіант: Проект / Малишко М. І. – К. : б/в, 2003. – С. 9.

Президент України, як глава держави, не може бути віднесений до жодної з гілок влади: він стоїть *над* поділом влади²⁵, проте сама проблема із визначенням його місця в системі вищих органів державної влади постає виключно через існування в Україні структурного поділу влади на додаток до функціонального: парламент оголошується єдиним органом законодавчої влади, а уряд – вищим органом виконавчої влади.

Не менше проблем виникає і з судовою владою.

Річ у тому, що, з одного боку, у виключній компетенції судів закріплюється правосуддя (стаття 124 Конституції), а з іншого – в Україні проголошується існування окремої судової влади. Таке положення фактично й дозволяє суддям приймати абсолютно неправові рішення – вони відчують себе *владою*. Водночас, на відміну від США, де існує певне обмеження свавілля суддів – прецедентне право, в Україні такого обмеження нема.

Проте, на нашу думку, гілка влади, яка б могла реалізовувати покарання у випадку порушення правових приписів, повинна існувати для нормального функціонування державного апарату.

Саме тому, поділ влади в Україні *повинен* опиратися на *три* гілки: законодавча влада, яка встановлює загальні правила функціонування суспільства та державного апарату, виконавча влада, яка організовує виконання означених правил, та контрольна влада, яка організовує покарання за порушення означених правил.

Вище вже зазначалося, що контрольна гілка влади, *на доповнення* до «класичної тріади», не є необхідною. Проте, існування контрольної влади, *замість* судової, є більш прийнятним, адже, з одного боку, в Україні не існує органу, який би однозначно ототожнювався із контрольною владою, як суд ототожнюється із владою судовою, а, з іншого боку, будь-який контроль, на

---

²⁵ Сухонос В. В. Конституційно-правовий статус глави держави: порівняльний аспект : автореф дис на здобуття наук ступеня докт юрид наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право; муніципальне право» / В. В. Сухонос. – К., 2012. – С. 11.

відміну від нагляду, означає можливість державного втручання у випадку порушення правових норм. Фактично ж, але без будь-якого конституційного чи іншого законодавчого закріплення, до контрольної гілки влади будуть включені не лише судові органи, роль яких у сфері контролю через правосуддя буде досить значною, а й деякі інші (в т.ч. правоохоронні) органи (прокуратура, Рахункова палата, КРУ, Вища рада юстиції, НБУ тощо), які також покликані присікати правопорушення. При цьому, їхнє включення до *контрольної* гілки влади (більш нейтральний термін, порівняно із *судовою* владою) як рівноправних окремих систем, не буде викликати того негативного сприйняття, яке зараз виникає у представників вищезгаданих органів у випадку віднесення їх до судової влади. При цьому означений негативізм впливає не стільки із включення до судової влади, скільки із можливості включення їх (зокрема, прокуратури) до судової системи.

Отже, ч. 1 статті 6 Конституції України повинна мати наступну редакцію: «Єдина державна влада в Україні здійснюється на засадах її функціонального поділу на законодавчу, виконавчу і контрольну».

Що ж до структурного поділу влади, то в Конституції України від нього слід відмовитися і статтю 75 викласти в наступній редакції: «Найвищим органом народного представництва в Україні є парламент – Верховна Рада України». Водночас ч. 1 статті 113 може мати такий вигляд: «Кабінет Міністрів України є Урядом України». При цьому усі повноваження Верховної Ради в сфері реалізації законодавчої влади, так само як і всі повноваження Кабінету Міністрів у сфері реалізації влади виконавчої можна залишити. Фактично український парламент при цьому й буде органом законодавчої влади, а уряд – виконавчої, проте формальна відмова від означеного структурного поділу однозначно піднесе поділ влади у сферу основних конституційних принципів і водночас перестане викликати проблеми, пов'язані з його практичною реалізацією.

Висновки.

Таким чином, в майбутній редакції Конституції України слід відмовитися від структурного поділу влади, залишивши лише її функціональний аспект і закріпивши в якості конституційного принципу поділ влади на три гілки – законодавчу, виконавчу і контрольну.

Анотація

Стаття посвячена актуальній темі розділення властей. В частині, розглядаються питання теорії розділення властей і проблематика його трансформації в українських реаліях.

Ключевые слова: разделение властей, теория разделения властей, парламент, правительство, глава государства, суд, прокуратура.

Summary

The article is devoted to the theme of separation of powers. In particular, the issues of the theory of separation of powers and the problems of its transformation in Ukrainian reality are under review.

Keywords: separation of powers, the theory of separation of powers, the parliament, the government, the President, the courts, the prosecutor's office.